

24. 11. 2003

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vypořádání společného jmění manželů část. I (formy vypořádání, vypořádání dohodou)

Důležité hledisko pro vypořádání je zakotveno v § 149 odst. 3 o.z., který stanoví, že: „ Při vypořádání se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Při určení míry přičinění je třeba vzít též zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti.“

Myslím, že téma článku vypořádání společného jmění manželů (dále jen SJM) je téma, které by mohlo zajímat jak odbornou tak laickou veřejnost, proto nabízím zamyšlení nad současnou právní úpravou a poznatky z praxe.

Velikosti podílů

Dle § 149 odst. 2 o.z. platí, že zanikne-li SJM, provede se jeho vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku náležejícího do SJM jsou stejné. Zákon stanoví povinnost provést vypořádání SJM (tj. uspořádání majetkových vztahů mezi manžely k majetku a závazkům, které do zaniklého SJM patřily) vždy po jeho zániku a dále vyslovuje zásadu týkající se velikosti podílů na společném majetku, která vychází z rovného postavení manželů v manželství, proto podíly na společném majetku, jež je vypořádáván mají být zásadně stejné a co se týká závazků náležejících do SJM, jsou manželé povinni tyto závazky splnit rovným dílem. Důležité hledisko pro vypořádání je zakotveno v § 149 odst. 3 o.z., který stanoví, že: „ Při vypořádání se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Při určení míry přičinění je třeba vzít též zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti.“ S přihlédnutím ke všem hlediskům stanovených zákonem a k dalším specifickým hlediskům konkrétního vztahu mezi manžely, nemusí být nakonec podíly manželů na majetku náležejícího do zaniklého SJM stejné^[1]. Pokud mezi manžely bude o vypořádání zaniklého SJM uzavřena dohoda, lze se v této dohodě od zásad uvedených v § 149 o.z. odchýlit, vždy však bude nutné při uzavírání dohody dbát o to, aby dohoda byla platným právním úkonem, tj. musí být v souladu s ustanovením § 39 o.z.. Důležitou úlohu při vypořádání SJM hrají potřeby nezletilých dětí, je proto důležité, který z manželů po zániku SJM získá nezletilé dítě do své výchovy, a proto je opodstatněné, aby právě on nabyl konkrétní věci sloužící potřebám dětí. Jak výslovně stanoví ustanovení § 149 odst. 3 o.z. je důležitým hlediskem při stanovení vypořádacích podílů, jak se který z manželů staral o rodinu a jak se který z nich zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Z uvedeného ustanovení plyne, že péče o děti a starost o domácnost je postavena na roveň výdělečné činnosti druhého manžela.

Ustanovení § 149 odst. 2 o.z. upravuje tzv. zápočty, tj. manžel má právo, aby mu bylo uhrazeno, co ze

svého vynaložil na společné jmění a současně je však povinen do společného jmění nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho oddělený majetek².

Formy vypořádání

Aby bylo možné SJM vypořádat je nutné stanovit rozsah SJM a zajistit jeho ocenění. Vypořádání se provádí vždy k okamžiku zániku SJM. Mezidobí mezi zánikem SJM a jeho vypořádáním je období potencionálního vlastnictví každého z manželů k věcem náležejícím do SJM. Existuje tu proto nejistota, komu co ze SJM připadne, nevzniká však mezi manžely nový druh vlastnictví, protože vypořádání SJM má účinky ex tunc. Manželé, proto musí disponovat s majetkem v SJM v souladu s ustanoveními § 145 o.z. popřípadě s uzavřenou dohodou o správě SJM. Vypořádáním SJM nedochází k nabytí vlastnictví k nějaké věci, pouze jeden z manželů, kterému po vypořádání nezůstala věc ve výlučném vlastnictví, o vlastnictví přichází. Ten druhý z manželů však nové vlastnictví k věci nenabývá, neboť již v době manželství byl úplným vlastníkem věci, omezen ve své dispozici jen stejnými právy druhého manžela.

Ustanovení § 150 o.z. zná tři formy vypořádání: vypořádání dohodou, vypořádání soudem a vypořádání ze zákona.

Vypořádání dohodou

Je jistě nepochybné, že by zaniklé SJM mělo být vypořádáno zejména na základě dohody účastníků. Tuto formu preferuje též zákon, který říká, že: „Nepovede-li se vypořádání dohodou, provede je na návrh některého z manželů soud.“ (§ 150 odst.3 o.z.). Teprve nedošlo-li do tří let od zániku SJM k jeho vypořádání ani dohodou ani nebyl v této lhůtě podán návrh na vypořádání soudem uplatní se domněnka vypořádání dle § 150 odst. 4 o.z.. Jediný případ, kdy nelze zaniklé SJM vypořádat dohodou je, když SJM zanikne v důsledku smrti jednoho z manželů. V takovém případě je SJM vypořádáno vždy soudem v rámci dědického řízení ve smyslu § 175l o.s.ř..

Zásadně je SJM vypořádáváno dohodou po zániku manželství, existuje však možnost vypořádat dohodou vzájemné majetkové vztahy mezi manžely ještě před rozvodem manželství, a to dle § 24a ZR. Manželé v takové smlouvě, která musí mít obligatorně písemnou podobu, upravují své majetkové vztahy pro dobu po rozvodu. Jestliže v době od uzavření takové smlouvy do zániku manželství manželé nabudou nějaký další majetek náležející do SJM, bude nutné jej vypořádat v návaznosti na již uzavřenou smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů pro dobu po rozvodu manželství.

Dle § 150 odst. 1 o.z. musí mít dohoda o vypořádání SJM písemnou formu, a to pod sankcí absolutní neplatnosti (§ 40 odst. 1 o.z.) . Do 31.12.1992 nebyla zákonem vyžadována žádná zvláštní forma pro

dohodu o vypořádání a bylo možné ji uzavřít ústně i třeba konkludentně. Zvláštní forma nebyla vyžadována ani v případě, že předmětem vypořádání byla nemovitost. Novela zákonem č. [264/1992](#) Sb. účinná od 1.1.1993 začlenila do právní úpravy ustanovení § 149a, které obligatorně stanovilo písemnou formu pro ty dohody, jejichž předmětem byla nemovitost a byl nezbytný vklad do katastru nemovitostí. Teprve novela zákonem č. [91/1998](#) Sb. účinná od 1.8.1998 zakotvila do právní úpravy povinnou písemnou formu dohody o vypořádání. Pokud se dohoda o vypořádání týká nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí, nastávají věcně právní účinky dohody až vkladem do katastru nemovitostí. V této souvislosti si dovoluji upozornit na nedostatek právní úpravy spočívající v nepřesnosti ustanovení § 150 odst. 1 o.z. druhá věta, který stanoví, že: „ Jestliže do společného jmění manželů náleží též nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.“ Což neodpovídá dikci zákona č. [265/1992](#) Sb. a správně by mělo být stanoveno, že dohoda nabývá věcně právních účinků až vkladem do katastru nemovitostí. Obligačně právních účinků totiž dohoda většinou nabude podpisem smluvních stran, pokud nebude dohodnuta nějaká odkládací podmínka.

Zákon chrání věřitele před možným negativním postižením vypořádáním dohodou tak, že zákon stanoví zákaz zásahu do jejich práv. Pokud by dohoda tento zákaz nerespektovala, byla by zcela či v části neplatná pro rozpor se zákonem. Pokud by manželé uzavřeli dohodu o vypořádání SJM v šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů či po podání návrhu na prohlášení konkursu, byla by taková dohoda neplatná ve smyslu § 26 odst. 3 zákona č. [328/1991](#) Sb. v platném znění o konkursu a vyrovnání, i toto ustanovení chrání věřitele před přesuny majetku dlužníka činěnými za účelem zkrácení věřitelů na svých právech.

Termín „ dohoda“, který zákon v § 150 o.z. užívá je pouze jiné označení pro smlouvu, a proto budou pro dohodu o vypořádání platit obecná ustanovení občanského zákoníku upravující smlouvy, tedy § 37, §43a, §43b, §44, §48, § 49.

To znamená, že dohoda musí být uzavřena oběma účastníky způsobilými k takovému právnímu úkonu, a to ze svobodného rozhodnutí a vážně. Ustanovení dohody musí být určitá a srozumitelná. Nelze proto dospět k uzavření dohody nátlakem, jednotlivé věci a práva, jichž se dohoda týká musí být přesně specifikovány, aby nemohlo dojít k záměně. Pokud by došlo k uzavření dohody o vypořádání pod nátlakem není vyloučeno, aby se postižený manžel bránil žalobou o určení neplatnosti takto uzavřené dohody o vypořádání. Návrhem dohody je navrhovatel vázán a působí od doby, kdy dojde druhému z manželů. Návrh dohody může navrhovatel odvolat dokud není dohoda uzavřena. Návrh dohody zaniká, jestliže nebyl přijat druhým účastníkem či uplynutím stanovené doby pro přijetí návrhu jinak doby přiměřené. Dohoda o vypořádání je uzavřena jestliže došlo k přijetí návrhu. Také od dohody o vypořádání lze odstoupit z důvodů v dohodě specifikovaných či zákonných.

Dohoda o vypořádání SJM nemusí ctít zásadu uvedenou v § 149 o.z., že při vypořádání SJM se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do SJM jsou stejné. Při vypořádání dohodou je zásadně preferována dispozitivní volnost účastníků občanskoprávních vztahů před úpravou obsaženou v § 149 o.z., která se zejména uplatní při vypořádání SJM soudem.

Manželé mohou dohodou vypořádat své zaniklé SJM jen tehdy, když dohodu uzavrou dříve než se uplatní domněnka vypořádání dle § 150 odst. 4 o.z., tj. alespoň v poslední den tříleté lhůty. Pokud by byla předmětem vypořádání též nemovitost, musel by být ve tříleté lhůtě podán i návrh na vklad do katastru nemovitostí, a to právě s ohledem na vznik věcně právních účinků takové dohody až vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí, které nastávají zpětně ke dni podání návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. Bez vzniku věcně právních účinků nedojde k vypořádání právních vztahů k nemovitosti, a proto nelze dle mého mínění přijmout názor, že k tomu, aby nedošlo k uplatnění domněnky vypořádání dle § 150 odst. 4 o.z. postačí pouhé uzavření dohody o vypořádání SJM jejímž předmětem je nemovitost v poslední den tříleté lhůty.

Pokud dochází k zániku SJM za trvání manželství rozhodnutím trestního soudu či prohlášením konkursu na majetek manžela, ani v těchto případech není vyloučeno uzavřít dohodu o vypořádání, pouze na místo odsouzeného manžela nastupuje jako smluvní strana stát a v případě prohlášení konkursu nastupuje na místo manžela - úpadce správce konkursní podstaty. K takové dohodě je však nutné schválení soudem, který vykonává nad průběhem konkursu dohled (§ 26a ZKV), a to za účelem ochrany věřitelů před úkony, kterými by mohli být zkráceni na svém právu na uspokojení.

Šárka Kincelová

Advokátka Praha

<http://www.advokat-kancelar.cz>

[1] srov. Sborník Nejvyššího soudu z roku 1986, str. 499: Výjimečné přiznání většího podílu při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nebylo možné odůvodnit většími zásluhami o vytvoření majetku, jestliže jeden z manželů měl k tomu lepší předpoklady (vzhledem ke svému vzdělání, schopnostem, profesi, zdraví, apod.) než druhý manžel, jemuž však nelze vytknout, že při starosti o rodinu, při nabývání a udržování společných věcí, při péči o rodinu a děti a při obstarávání společné domácnosti nevyužíval svých schopností a možností. Výjimečné přiznání většího podílu přicházelo v úvahu v případech, kdy jeden z manželů nevyužíval při nabývání a udržování společných věcí, při péči o rodinu a děti a při obstarávání společné domácnosti svých možností a schopností a své povinnosti neplnil řádně, anebo v případech, v nichž manželé žili odloučeně a nabývali věci do bezpodílového spoluvlastnictví např. ve svých oddělených bydlech.

2 srov. Judikát Městského soudu v Praze, 24 Co 230/96: Nabyli-li jeden z manželů dědictvím do svého vlastnictví nějaký majetek s povinností vyplatit dědické podíly jiných dědiců a tyto podíly byly zaplacený za trvání manželství ze společných prostředků obou manželů, představují takto vyplacené podíly náklady, vynaložené ze společného majetku na majetek jednoho z manželů. K tomu bylo nutno přihlídnout při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů: manžel, který nabyli dědictví, je povinen tyto náklady nahradit.

Další články:

- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)